

Чукот Світлана Анатоліївна,
канд. філос. наук, докторант
кафедри соціальної і гуманітарної
політики УАДУ

Проблеми функціонування сучасних соціальних інститутів в умовах трансформації українського суспільства

Трансформація українського суспільства насамперед визначається і зумовлюється дією тих чи інших соціальних інститутів і саме від них залежить в якому напрямку і як буде вона здійснюватися. У сучасній соціології існують матеріальні, формальні і функціональні підходи до визначення всієї цієї спільноти, для виконання публічних функцій [1, с. 143]. Узагальнюючи зміст цих підходів до визначення сутності інститутів, Я.Щепанський вважає, що “інститут - це комплекс установ, в яких обрані члени груп дістають право на виконання публічних та імперсональних дій, спрямованих на задоволення індивідуальних і групових потреб, регулювання поведінки членів групи [2]”.

Характерними рисами інституту є те, що він має у своєму розпорядженні від імені спільноти певні способи діяльності, визначені імперсонально, незалежно від особистості й інтересів людини, яка реалізує її завжди однаково, користуючись підтримкою спільноти загалом, або принаймні її більшості. Кожен інститут, за Я. Щепанським, визначає дії, передбачені його функціями; встановлює і закріплює за людьми соціальні ролі, визначає систему санкцій і соціального контролю. Свої цілі інститут досягає за допомогою різних засобів і знарядь: матеріальних, ідеальних або символічних.

Як зазначає О. Тоффлер, не може такого бути, щоб суспільство, яке одночасно зазнає докорінних змін в енергетиці, в технології, революцію в

родинному житті, статевих ролях та революцію на рівні світового масштабу у сфері комунікацій, не зіткнулось би також рано чи пізно з потенційно вибуховою політичною революцією [3, с. 306]. Нестійка політична система дедалі ускладнює боротьбу за виживання основних суспільних інститутів. Такий розвал у системі ухвалення рішень, на думку дослідника, не є виключно американським феноменом. Подібні симптоми спостерігаються як в урядах Франції, Німеччини, Японії, Великобританії, США, так і в інших індустріальних країнах, зокрема це стосується також і України. Політичний апарат прийняття рішень в усіх цих країнах все більше, переобтяжується, губиться в даних, які не стосуються справи, і стикається з невідомими небезпеками. Можна спостерігати те, що урядовці, котрі проводять та виробляють політику, не можуть прийняти найпріоритетніших рішень, в той час як вони активно займаються вирішенням тисячі дрібних, часто навіть тривіальних, проблем.

В сучасних політичних інститутах також знаходить своє відображення застаріла форма організації пізнання об'єкта дослідження [3, с. 323]. Кожен уряд має міністерства або департаменти, що спеціалізуються в окремих сферах діяльності: фінансах, закордонних справах, обороні, сільському господарстві, торгівлі, пошті чи транспорті. Як і в Конгресі Сполучених Штатів, так і у Верховній Раді України та інших законодавчих органах утворено різні комітети, які окремо, згідно з цими сферами здійснюють класифікацію проблем, котрі вимагають свого нагального вирішення.

Наслідком цього стає створення додаткових інстанцій, через які мають пройти рішення, і, отже, спостерігається подальше ускладнення бюрократичного лабіринту. Причина застарілості існуючих урядів і політичних структур полягає в тому, що вони керуються в своїй діяльності критеріями Другої хвилі (за визначенням О. Тоффлера). Зростання темпів

сучасного політичного життя, що відображає загальне прискорення змін, призводить до поглиблення та загострення політичної та урядової кризи. Інакше кажучи, сучасні лідери, які змушені працювати за допомогою інститутів Другої хвилі, призначених для повільного суспільства, не можуть прискорено видавати продумані, виважені рішення, як того вимагають обставини.

Спроектовані для більш консервативного й простого суспільства, сучасні інститути перевантажені проблемами й не встигають вчасно їх вирішувати. Цю проблему не можна розв'язати лише за допомогою шляхом простої перебудови цих владних структур. Отже, - продовжує думку О.Тоффлер, - зростання різноманітності означає, що хоча сучасна політична система теоретично заснована переважно на мажоритарному принципі, все ж, мабуть неможливо сформувати більшість навіть з найважливіших проблем людського виживання. У свою чергу, цей колапс консенсусу означає, що чимраз більше й більше урядів є урядами меншості, які базуються на непостійних і невизначених коаліціях. Стає очевидним, що не лише інститути Другої хвилі є застарілими, а й передумови, на яких вони базуються.

Побудована за неправильними розрахунками, неспроможна адекватно розв'язувати транснаціональні та взаємопов'язані проблеми, утримуватися на рівні з прискореним потоком змін і впоратися з високим ступенем різноманітності, ця перевантажена, застаріла політична технологія індустріальної ери розвалюється з кожним днем. Надмірність невідкладних рішень стосовно занадто великої кількості невідомих, незвичних проблем (а не якась вигадана "відсутність керівництва") - ось чим пояснюється очевидна некомпетентність політичних та урядових рішень сьогодні. Криза сучасних інститутів влади зумовлюється кризою в системі ухвалення рішень.

Через те, що доводиться працювати за застарілою політичною технологією, здатність ухвалювати ефективні урядові рішення значно погіршується. Не набагато краще становище виконавчих відомств. Так, кожен департамент перевантажений безліччю прийнятих рішень, змушений проваджувати незліченні постанови й приймати велику кількість розпоряджень в умовах постійно зростаючого тиску. Старі інститути для прийняття рішень дедалі більше відображають безладдя в зовнішньому світі. Лідери, сильні чи слабкі, не можуть запобігти виникненню політичних потрясінь і кризи, що загрожують сучасним процесам трансформації суспільного розвитку, поки вони змушені діяти через застарілі, послаблені, перевантажені інститути. Політична система має бути не лише здатною з належною швидкістю ухвалювати рішення і впроваджувати їх у життя, а й функціонувати на правовій основі, бути спроможною інтегрувати несумісні політичні курси, й одночасно відображати розмаїття потреб суспільного життя й реагувати на них.

Таким чином, в сучасних умовах суспільного розвитку можна простежити виникнення та зростання важливої політичної проблеми, а саме, застарілості основних політичних і урядових інститутів влади. Ця проблема тією чи іншою мірою стосується і функціонування основних державних інститутів в Україні і лише її розв'язання сприятиме ефективності процесу трансформації українського суспільства.

Література:

1. Осовський Володимир. Розділ 5. Соціальна організація та соціальна інституція. // *Соціологія: теорія, методи, маркетинг.* - 1998. - № 3. - С. 131-148.
2. Szczepanski I. *Elementarne pojecia socjologii.* - Warszawa, 1970. - С. 204-205.
3. Тоффлер Олівін. *Третя хвиля* // *Сучасна зарубіжна соціальна філософія. Хрестоматія: Навч. посібник / Упоряд. Віталій Лях.* - Київ.: Либідь, 1996. - С. 275-335.

